

Από τη ΜΑΡΙΑ ΜΑΡΑΓΚΟΥ

Το πολιτικό στην τέχνη και η Θεσσαλονίκη

Οι τρεις επιμελήτριες της φετινής διοργάνωσης, η Gabriela Salgado από την Αργεντινή, η Bisi Silva από το Λάγος και η Σουραγώ Τοιάρα, η διευθύντρια του Κρατικού Κέντρου Σύγχρονης Τέχνης, σχεδίασαν την έκθεση έχοντας κατά νου το βιβλίο του Αγγλου θεωρητικού Terry Eagleton «Μετά τη θεωρία». Ο τίτλος της διοργάνωσης «Πράξεις σε αβέβαιους καιρούς» αντιστοιχεί σε μια κρίση πολιτισμού τού σήμερα και μέσω της ρήσης του Antonio Gramsci που υπενθυμίζει η εκ των επιμελητριών Gabriela Salgado, «Κρίση υπάρχει όταν το παλιό έχει πεθάνει αλλά το νέο δεν έχει ακόμη γεννηθεί».

Στα χρόνια του Γκουαντάναμο, του φονταμενταλισμού και της απουσίας οράματος των Ευρωπαίων πολιτικών, η τέχνη εξακολουθεί να εκφράζεται μαχητικά, προερχόμενη από κοινωνίες οι οποίες ευνοούν τον ακτιβισμό. Αλλά είναι διέξοδος σε καιρούς αβέβαιους; Πόσο ανησυχεί και πόσο διαμορφώνει συμπεριφορές και, κυρίως, συνειδήσεις;

Ενα άλλο ερώτημα που τίθεται βλέποντας την έκθεση είναι η συμμετοχή της τέχνης στην ακτιβιστική δράση των πολιτών. Οι καλλιτέχνες δουλεύουν και επιλέγονται βάσει της ενέργειας που δηλώνει το έργο, ενέργεια που εκπλήσσει ως διαφορετική, ή το κριτήριο είναι μια τρέχουσα εικονογραφία πολιτικής τέχνης που γίνεται αποδεκτή στους όρους που θέτει το διεθνές lifestyle;

Οι επιμελήτριες είναι αθώες (και οι καλλιτέχνες επίσης), αν η τέχνη του χρόνου μας παράγεται σε όρους ασφάλειας με προορισμό την αγορά. Το ίδιο και ο θεατής. Ευθύνεται κάποιος, ή κάτι, άρα μαρολατρικά αποδεχόμεστε ότι πρόκειται για την κρίση; Και ποια κρίση. Μήπως το ζήτημα απαιτεί την ίδια μοιρολατρική συγκατάβαση σαν να επρόκειτο για την άρατη καπιταλιστική υπερδύναμη και τα δεινά που επιφέρει ή μήπως για την ατυχία να κυριαρχεί στον κόσμο μας τότε η γρίπη των πτηνών και τότε των χοίρων; Μήπως αυτή η περιήγηση κρίση αφορά τη χειραγώγηση του έργου από μέρους της αγοράς;

Για μια ακόμη φορά, τα κείμενα και τα έργα λένε διαφορετικά πράγματα και συγκλίνουν μόνο όταν αναφέρονται εξατομικευμένα. Αλλά υποστηρίζει ο θεωρητικός, υποχρεωμένος να κινητοποιεί τις

Έργο του Κινέζου Sheng Qi, που έκοψε το μικρό δάκτυλο του αριστερού του χεριού ως πράξη αντίστασης στα γεγονότα της Τιεν Αν Μεν

αναφορές του γιατί η πολιτιστική κρίση δεν του επιτρέπει να γεννά δικές του ιδέες, αλλά ο καλλιτέχνης, ο οποίος αναζητεί αναφορές στα έργα των κοντινών ηρωικών προγόνων του και άλλα βλέπει ο θεατής. Πιθανώς, να πλήττουν και οι τρεις, παράλληλα, αλλά θύμα είναι η πλήξη των καλλιτεχνών που περιφέρουν από Μπιενάλε σε Μπιενάλε (είναι και πολλές) και από έκθεση σε έκθεση στον κόσμο τα ίδια ή περίπου τα ίδια έργα, σε ένα αποτέλεσμα μαζικής παραγωγής (παγκοσμιοποιημένη τέχνη;) σαν να έχει αντιγράψει ο ένας τον άλλο και όλοι μαζί μια πρώτη φρέσκια ιδέα που είχαν.

Παράδειγμα ο Κινέζος Sheng Qi, που σε μια πράξη αντίστασης μετά τα γεγονότα του 1989 στην πλατεία Τιεν Αν Μεν έκοψε το μικρό δάκτυλο του αριστερού του χεριού. Εκτοτε, έχει ενσωματώσει την εικόνα και την ιδέα του αυτοακρωτηριασμού στο έργο του -ζωγραφική, περφόρμανς, φωτογραφία- συμμετέχοντας στις μεγάλες και μικρότερες εκθέσεις.

Μια εικόνα που γευτήκαμε

και στη Θεσσαλονίκη, έχοντας επιπλέον το μειονέκτημα (ως θεατές) να ξαναδούμε σοβαρούς Έλληνες καλλιτέχνες με εξαιρετικά έργα, που τα γνωρίζουμε καλά, να προσπαθούν να φρεσκοκαριστούν μέσα από το διαφορετικό οκεπτικό.

Αυτό, ωστόσο, δεν σημαίνει ότι η 2η διοργάνωση της Μπιενάλε Θεσσαλονίκης δεν είναι επιτυχής. Αντίθετα. Οι επιμελητές και οι διευθύντριες του Κρατικού δούλεψαν σκληρά και έδωσαν προσωπικό στίγμα. Η χρησιμότητα των Μπιενάλε και των μεγάλων εκθέσεων είναι ίσως οι διαπιστώσεις του είδους που γίνονται σε τακτά διαστήματα (μπορεί να γράφουμε τα ίδια και για τη Βενετία) ώστε να γονιμοποιούν τη σκέψη και τα θέλω όλων μας βλέποντας τα έργα και διαβάζοντας τα κείμενα.

Επιανερχόμενη στην οργάνωση, η Μπιενάλε Θεσσαλονίκης απλώθηκε και στα άλλα μουσεία της πόλης αλλά και σε ειδικούς χώρους, με παράλληλες εκδηλώσεις ή δικές της συμμετοχές.

Μπορεί και να 'ναι η συλλογή Κωστάκη και η εποχή της που κάνει τις εκθέσεις του Κρατικού Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης να δίνουν χώρο μεγάλο στο πολιτικό τού σήμερα. Η 2η Μπιενάλε Θεσσαλονίκης είναι μια μεγάλη έκθεση στις Αποθήκες και τους δημόσιους χώρους της πόλης. Καλύτερες οι επιλογές από την πρώτη διοργάνωση, περισσότερο ανοικτό σκεπτικό και ενδιαφέρον για την πρόσβαση στην τέχνη ενός μεγαλύτερου κοινού.

Το μεγάλο δικό μου κέρδος είναι η χαρά να δω κάποιες δουλειές Λατινοαμερικανών καλλιτεχνών που έφερε στη Θεσσαλονίκη η Gabriela Salgado. Το μεγάλο αίτημα που παράγει τέχνη είναι τα δύο λουτρά, το Παζάρ Χαμάμ στα Λουλουδάδικα και το Μπέη Χαμάμ στη συμβολή Εγνατίας και πλατείας Αριστοτέλους. Εξαιρετικά έργα, μαζί με τη σοβαρή έκθεση των Σέρβων καλλιτεχνών στο Βυζαντινό που είδα λίγο από τα τζάμια και κυρίως από το c.d. (εγκαινιάστηκε την ώρα που ταξίδευα από Θεσσαλονίκη στην Αθήνα).

Το αστερί της Μπιενάλε, κατά την ταπεινή μου άποψη, είναι το έργο στο Χαμάμ στα Λουλουδάδικα, του Oswaldo Macia από την Κολομβία. Στο κέντρο του Χαμάμ επτά κουρτίνες οργανώνουν χώρο και ανεβοκατεβαίνουν διαδοχικά αφήνοντας διαφορετική κάθε φορά μυρωδιά. Είναι μια εμπνευσμένη πραγματεία για την όσφρηση, την εξέλιξη της αισθητηριακής αντίληψης, τη φιλοσοφία και τη νευρολογία, οργανωμένη μέ-

Έργο της Μοίρς Ζυγούρη

σα από οωματικές εγκρίσεις ανθρώπων από διαφορετικά μέρη του κόσμου.

Στο Μπέη Χαμάμ, πάλι, έχουν συγκεντρωθεί έργα των καλλιτεχνών Kimsooja, Melanie Manchot, Rene Francisco, Μαίρη Ζυγούρη. Καταγραφή της υποβαθμισμένης ζωής στις στεριές της Καραϊβικής. Ο ευαίσθητος καλλιτέχνης Francisco είχε κερδίσει μια υποτροφία για το εξωτερικό και τη θυσίασε για να φτιάξει στέγη σε αστέγους, καταγράφοντας στον φακό και το βίντεο τη διαδικασία. Η Ζυγούρη, πάλι, κάνει ένα εξαιρετικό έργο, τα παχυντικά κελιά, μοντέλα μιας σύγχρονης βιοπολιτικής, για όρνιθες και ανθρώπους. ✱

